

12. Плоткин М. Социальное воспитание как научная категория / Плоткин М. // Социальная педагогика. – 2004. – № 3. – С. 22–24.

РЕЗЮМЕ

В статье проанализированы подходы разных исследователей к определению сущности понятия «социальное воспитание». Определено, что в современной социальной педагогике нет окончательного определения данного понятия. Автор указывает на то, что социальное воспитание следует рассматривать в широком и узком смыслах, а также на разных уровнях системы педагогического влияния.

Ключевые слова: воспитание, социальное воспитание, педагогика, социальная педагогика, система социального воспитания, средства массовой информации.

SUMMARY

This article analyzes approaches of different researchers to the definition of the notion «social up-bringing». It points out that modern social Theory of education doesn't give the final definition of this notion. The author confirms that social up-bringing must be regarded in broad and narrow meanings and also at different levels of system of pedagogical influence.

Key words: education, social education, education, social education, social education, media.

УДК 37.013: 070

Л.А. Кулішенко

Українська академія банківської справи НБУ

ЕТНОПЕДАГОГІКА ЯК ПІДҐРУНТЯ НАЦІОНАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ (НА МАТЕРІАЛІ ПЕДАГОГІЧНОЇ ПРЕСИ СУЧАСНОСТІ)

У статті розглянуто етнопедагогіку як підґрунтя національного виховання на основі контент-аналізу публікацій вітчизняних науково - педагогічних журналів за період з 1991 до 2004 рр.; розкрито сутність поняття «етнопедагогіка»; визначено елементи народної педагогіки, використання яких є доцільним на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти.

Ключові слова: етнопедагогіка, виховання, національне виховання, освіта, педагогіка, народна педагогіка

Постановка проблеми. Зміни, що відбулися після проголошення незалежності України, відкрили нові горизонти для розвитку вітчизняної науки. Трансформаційні процеси торкнулися й такої архіважливої ланки суспільного життя, як освіта. На перший план вийшли ті питання, що є надзвичайно важливими для розвитку суверенної Української держави, серед яких і проблема національного виховання. Окремим вектором у сфері дослідження національного виховання є етнопедагогіка, актуальність якої сприяла появі наукових праць учених-педагогів.

Аналіз актуальних досліджень. Етнопедагогіка є предметом осмислення у таких працях: «Етнопедагогіка і морально-естетичне виховання учнів» (Г. Васякович, П. Черніков) [2], «Етнопедагогіка»

(Н. Лисенко, В. Лаппо) [5] та «Народна педагогіка» (М. Стельмахович) [8]. У працях зазначається, що етнопедагогіка як наука вивчає особливості етнічного виховання, а предметом її дослідження є: основні педагогічні поняття народу; дитина як об'єкт і суб'єкт виховання; функції, чинники, засоби виховання та його організація. Н. Лисенко та В. Лаппо подають історію розвитку етнопедагогіки від Я. Коменського (чеського педагога XVII ст.), який уперше висунув ідею «материнської школи», до сьогодні. При цьому вони вказують на важливу роль М. Стельмаховича, який уперше обґрунтував науковий поділ української етнопедагогіки. Г. Васякович та П. Черніков, дослідивши фольклор, літературу, традиції та обряди як надбання українського народу, висувають ідею про гуманістичні засади української етнопедагогіки. Автори здійснили пошук ефективних форм та методів залучення народного виховного потенціалу до роботи сучасних освітніх закладів України.

Необхідно зазначити, що національне виховання є тією проблемою, що знаходиться в центрі уваги вітчизняної освітянської журналістики. Вивчення педагогічної преси має певні традиції. Розвитку національної педагогічної преси к. XIX–поч. XX ст. присвячено працю І. Зайченка. Найбільше досліджень присвячено пресі Західної України: українські видання в Коломиї (М. Васильчук), часописи Північної Буковини (М. Галушко, М. Романюк). Педагогічна преса як джерело знань про становлення та розвиток ідеї національного виховання досліджена у працях А. Говорун, Н. Гордій І. Дубінець, М. Кухти, С. Лаби, І. Мельник. Проблема впливу ЗМІ на свідомість підлітка розкрита у дисертаціях Д. Попової, С. Шандрук. Аналіз окремих педагогічних проблем на основі сучасної педагогічної періодики здійснено у працях таких журналістикознавців, як Л. Васишин, Н. Зубко, О. Клименко, О. Коновець, О. Косинська, І. Омельченко, О. Стадник, Н. Футнікова тощо.

Таким чином, учені проаналізували широке коло освітянських проблем на матеріалі сучасної педагогічної періодики. Однак відсутні наукові праці, присвячені проблемі етнопедагогічного підґрунтя національного виховання у педагогічних журналах на сучасному етапі. Саме це й зумовило вибір теми нашого дослідження.

Метою статті є моделювання концептуальних засад етнопедагогіки шляхом змістового аналізу публікацій вітчизняних науково-педагогічних журналів за період з 1991 до 2004 рр.

Об'єкт дослідження – публікації науково-педагогічних журналів за період з 1991 до 2004 рр., де висвітлено проблему етнопедагогіки.

Предмет дослідження – формування ідеї етнопедагогічної основи національного виховання у науково-педагогічних журналах за період з 1991 до 2004 рр.

Досягнення поставленої мети передбачає вирішення таких завдань:

- 1) розкрити сутність поняття «етнопедагогіка», її концептуальні засади;
- 2) здійснити контент-аналіз журнальних публікацій з проблеми етнопедагогіки за змістом;
- 3) визначити елементи народної педагогіки, використання яких є доцільним на сучасному етапі розвитку вітчизняної освіти.

Виклад основного матеріалу. Серед розмаїття педагогічних видань увагу привертають ті, в яких розміщено матеріали про національне виховання. Таких журналів налічуємо 24: «Рідна школа», «Початкова школа», «Педагогіка і психологія», «Дивослово», «Педагогіка і психологія професійної освіти», «Урок Української», «Дайджест: Школа-парк педагогічних ідей та технологій», «Дошкільне виховання», «Історія в школі», «Історія в школах України», «Наша школа», «Нові технології навчання», «Освіта і управління», «Слово і час», «Трибуна», «Трудова підготовка в закладах освіти», «Українська література в загальноосвітній школі», «Українська мова й література в середніх школах, ліцеях та колегіумах», «Шлях освіти», «Шкільна бібліотека», «Фізичне виховання в школі», «Відродження», «Коледжанин», «Директор школи». Аналізовані педагогічні видання є всеукраїнськими україномовними. Вони є фаховими (науково-педагогічними), оскільки подають наукову і спеціальну інформацію для працівників освітньої галузі. У них розглядаються актуальні методичні і теоретичні педагогічні проблеми, серед яких етнопедагогіка.

Наукою і багатовіковою практикою переконливо доведено, що українська школа справді національна, якщо ґрунтується на українській національній системі впливу на формування особистості. Цій проблемі присвячені такі публікації: Будник О. Особливості української

етнопедагогіки // Дайджест: Школа-парк педагогічних ідей та технологій. – 2002. – № 2. – С. 116–118; Гутник І. Козацька педагогіка як складова системи національного виховання молоді // Початкова школа. – 2003. – № 10. – С. 47–49; Лазарук А. Батьківська педагогіка Василя Сухомлинського: аксіологічний ракурс проблеми // Початкова школа. – 2004. – № 5. – С. 3–5; Стельмахович М. Виховний ідеал української народної педагогіки // Початкова школа. – 1998. – № 6. – С. 1–5; Стельмахович М. Застосування ідей української етнопедагогіки в роботі вчителя початкових класів // Початкова школа. – 1994. – № 12. – С. 4–7; Стельмахович М. Українська національна школа і народна педагогіка // Початкова школа. – 1992. – № 7/8. – С. 3–5; Стельмахович М., Червінська І. Етнопедагогічні основи української національної школи-родини // Початкова школа. – 1994. – № 5. – С. 10–12; Усатенко Т. Українська національна школа-родина – ціннісний орієнтир суспільства // Початкова школа. – 1997. – № 5. – С. 8–9.

Етнопедагогіка (або народна педагогіка) – це наука про досвід народу у справі виховання молоді, про його педагогічні погляди, наука про педагогіку побуту, сім'ї. «Предметом етнопедагогіки є досвід навчання й виховання дітей, накопичений конкретним етносом за тривалий час його існування» [1, 116]. Безумовно, використання накопиченого українським народом досвіду у вихованні є цінним джерелом для відродження й становлення національного виховання, оскільки воно відповідає українській вдачі, менталітетові, особливостям національного характеру.

Успіх використання цього досвіду в сучасних умовах залежить від ретельного врахування її специфічних особливостей, які полягають у такому.

1. На відміну від офіційної, народна педагогіка виключає колективні форми виховання, зосереджуючи увагу на його індивідуалізації. Не випадково навіть вік дитини в етнопедагогіці визначається не кількістю років, а тим, що дитина може і вмє робити своїми руками. О. Будник указує на те, що «господарське виховання в народній педагогіці носило свідомий характер і зводилось до привчання дітей з 5–6-річного віку до праці» [1, 116]. Дорослі залучали їх до різних видів трудової діяльності. Як засвідчують наукові дослідження, діти були зайняті у 85 видах господарсько-побутової праці, не беручи до уваги поле, сад, город. У традиційній українській сім'ї панувала думка: все, що роблять дорослі,

різною мірою можуть виконувати діти. М. Стельмахович відзначає, що хлопчика 7–8 років називали «пастушком», а пасли діти спочатку гусей, потім овець, кіз, корів і коней. Про юнака віком 16 років говорили: «Вже, слава Богу, косар». Таке раннє залучення дітей до господарської роботи давало їм можливість відчутти життєву необхідність у щоденній праці, потребу сім'ї в їх допомозі та, безперечно, відповідальність за роботу.

2. У народній педагогіці проглядається ідея розвитку природних здібностей дітей із раннього віку. Як правило, діти продовжували справу батьків. І в цьому є певна логіка, оскільки майстерність у будь-якій справі вдосконалювалася з кожним поколінням, дитина виростала в атмосфері певної професійної здатності. Наприклад, батько-хлібороб повчав свого сина, що хліборобство – найголовніша професія на землі. Доводив це не на словах, а ділом, коли брав хлопчика в поле, показував, як сіяти гречку, овес. Так виховувалися цілі професійно-виробничі династії хліборобів, пасічників, теслярів, бондарів, ковалів тощо.

Універсальною особливістю етнопедагогіки є те, що вона ефективно використовує два головних напрями спрямованості дитини – наслідування діяльності дорослих і прагнення до пізнання навколишнього світу.

3. У народній педагогіці для норм традиційної моралі немає вікової диференціації: єдиним диференціатором норм поведінки була відмінність статей, що визначала різні напрями соціалізації індивіда.

4. У сучасній шкільній практиці діада «навчання – виховання» доповнена третьою складовою – «контроль». Етнопедагогіка в цьому напрямі абсолютно гармонійна, оскільки не передбачає тотального контролю за активністю зростаючої особистості, певні обмеження щодо її поведінки та діяльності не мають директивного вираження.

На думку О. Будник, мета як ідеальне відображення кінцевого результату виховання споконвіку в українській етнопедагогіці зводилась до плекання здорової, доброї, розумної та працьовитої людини, а головним критерієм її вихованості слугувала повсякденна поведінка та діяльність.

До проблеми виховного ідеалу в українській народній педагогіці звернувся М. Стельмахович. Таким ідеалом, на його думку, є «людина праці, шляхетна в поведженні й свідомо своєї людської та національної гідності» [6, 2]. Образ досконалої особистості українця створювався впродовж багатьох віків українською народною педагогікою. Як зазначає учений,

починаючи з XV ст., ідеалом довершеної людини стає образ українського козака, який надалі дістав своє продовження й розвиток в образах українського січового стрільця, воїна УПА, самовідданого борця за самостійну Українську державу. Їх типовими рисами їх є: вірність службовому обов'язку, відвага, загартованість витривалість, вільнолюбство, здатність до подолання труднощів, незалежність натури, лицарська гідність, порядність, непокірність, невибагливість, військова вправність. Тому «саме козак є тією досконалою людиною, на яку впродовж ряду віків орієнтується у вихованні дітей та молоді українська народна педагогіка» [6, 3]. Отже, виховний ідеал української народної педагогіки в основі своїй цілком самобутній, бо зародився, виріс і зміцнів на власному національному ґрунті, на засадах української народності, творчо увібравши провідні елементи християнства й загальноєвропейської культури.

Сьогодні дослідники української етнопедагогіки звертають увагу на її невід'ємну частину, феноменальне явище – козацьку педагогіку, «яка формує у дітей і молоді синівську любов до рідної мови, культури, землі, народу, Батьківщини, виховує в них незламну силу волі й духу, високу лицарську мораль, духовність» [3, 47]. Сутність козацької педагогіки полягає у системі знань про закономірності формування світоглядних позицій українця, збагачення підростаючих поколінь інформацією про здоровий спосіб життя, норми взаємовідносин, а також процес самовдосконалення, самоосвіти. Виховання на засадах козацької педагогіки має три аспекти, що передбачають формування високих моральних якостей, фізичний розвиток та культурологічне виховання дітей та молоді. Вітчизняні науковці висвітлюють різні аспекти козацького виховання, однак усі вони дотримуються єдиної думки: козацтво стало найдосконалішою формою вияву генетично закодованих здібностей і можливостей нашого народу, тому обґрунтовують вагоме значення козацької педагогіки у сучасному національному вихованні дітей і молоді.

Гідним продовженням духу козацького роду є діяльність дитячо-юнацьких організацій «Чайка», «Козацьке братство», «Джура», «Січ», «Пласт», «Сокіл», які створені для об'єднання й виховання молоді відповідно до принципів народної козацької педагогіки.

Проте не всі особливості етнопедагогіки українського народу можна і слід використовувати за сучасних умов. Нині відчувається розгалуженість

цілей у вихованні, його завдань, змісту діяльності сімей, які проживають у містах, порівняно з життям родини в сільській місцевості. Урбанізація призводить до скорочення сусідських зв'язків, малодітності, відсутності сезонно-польових робіт, широкої інформативності. У селах залишається обов'язковість господарсько-трудова робіт на городі, подвір'ї, у саду, догляд за домашньою худобою, менший обсяг інформації і, зрештою, повільніший ритм життя. Отже, у сільській місцевості і сьогодні є сприятливіші умови для практичного використання етнопедагогічних ідей у плеканні традиційних ціннісних орієнтацій у дітей, зокрема господарності. У зв'язку з цим, О. Будник зазначає: «Як бачимо, реально оцінюючи ситуацію та ті негативні тенденції, що, на жаль, мають місце в сучасній практиці використання народної педагогіки, варто ретельно виокремити з цієї «скарбниці» саме ті ідеї, які придатні для «перенесення» в навчально-виховний процес освітніх установ. Водночас прогресивні набутки української етнопедагогіки потребують глибокого осучаснення з тим, щоб вони яскраво відображали елементи духовної і матеріальної культури сьогодення» [1, 118].

Прогресивним кроком у цьому напрямку є розробка «Концепції школи нової генерації – української національної школи-родини», яку здійснили науковці Інституту українознавства Київського національного університету імені Тараса Шевченка під керівництвом його директора, академіка Академії наук вищої школи П. Кононенка. Українська національна школа-родина – це не лише новий тип школи, це насамперед новий підхід до освіти. Школа нового українознавчого типу створює умови для взаєморозкриття добрих починань батьків, учителів, друзів школи, а також зосереджує увагу на тому доброму, талановитому, що є в кожній дитині. Така школа дає змогу кожному вихованцю реалізувати себе, а вчителі допоможуть, щоб талант учня був помічений.

Т. Усатенко виділяє «першорядні вартості, що сягають до універсальї і є основою функціонування школи нового типу» [9, 9]. До них відносять:

- дитина – вчитель – батьки – держава, інші люди, що беруть участь у функціонуванні школи;
- спілкування з природою, довкіллям, людиною;
- звичаєвість: традиції, свята, звичаї, обряди, побут;
- спів, рух, харчування, ритми, колір, звук;

– будівля, обійстя.

Особливо актуальною є концепція школи-родини у ланці початкової освіти. Дітям початкових класів школа, яка нагадує сім'ю, особливо імпонує. У процесі навчання та виховання в ній по суті стають відсутніми «пороги» між сім'єю і школою.

Л. Лазарук досліджував проблему сімейної педагогіки у спадщині В. Сухомлинського. На його думку, видатний учений надавав сім'ї ключову роль у формуванні та розвитку дитячої особистості, бо «сімейне середовище зберігає, утверджує і водночас формує ціннісно-сміслову сферу дитячої особистості на основі прийняття останньою соціально значущих норм, переконань та ідеалів» [4, 3]. Зі вступом дитини до школи виховні впливи сім'ї поглиблюються і посилюються цілеспрямованими педагогічними впливами. В. Сухомлинський обґрунтовує необхідність дотримання єдиних вимог сім'ї та школи до виховного процесу, вбачаючи у цьому важливу умову аксіогенезу школяра. Розглядаючи процес виховання людини як свідоме засвоєння нею етичних, естетичних, духовних цінностей нації і людства в цілому, великий педагог пропонує систему роботи з батьками, яка передбачає кілька етапів. Перший етап – організація дружнього, цілеспрямованого батьківського колективу на основі спільних інтересів – виховання дитини. Наступний етап – педагогічна просвіта батьків: лекції і бесіди у педагогічній школі просвітницького характеру. Для глибоких роздумів про помилки і прорахунки у вихованні застосовуються індивідуальні форми роботи із сім'єю, а також систематична організація конференцій, присвячених актуальним питанням навчально-виховної роботи, яка починається з молодшої школи.

М. Стельмахович та І. Червінська вважають, що «вчителі початкових класів спільно з батьками мають змогу не просто «зв'язувати» школу з сім'єю чи сім'ю зі школою, як до тепер бувало, а забезпечувати повну гармонію у їх навчально-виховній взаємодії» [7, 11]. Це можливо за умов, коли діти зростають у міцній, здоровій і щасливій сім'ї, а у школі домінує доброзичлива атмосфера щирих, теплих, лагідних родинних взаємин. У такому разі стосунки між учителями й учнями стають як між дітьми і батьками, а стосунки між учнями як між братами й сестрами. Водночас утверджується життєвий оптимізм, радість перебування серед

однокласників, потяг до успішного навчання і чемної поведінки з виявом добра і милосердя у ставленні до ближнього, віри, надії і любові. «Єдність у сім'ї, базована на кровній і свояцькій спорідненості, згуртованість у школі, викликана спільністю навчальних інтересів, оволодінням грамотністю, здобуттям нових знань і глибшим пізнанням навколишнього світу й самого себе, виливаються у єдність українського народу, нації загалом» [7, 11].

Етнопедагогічна основа української національної школи-родини будується на широкому використанні всіх компонентів навчально-виховної мудрості нашого народу, а саме: українських народних – родинознавства (фамілістики), дитинознавства (педології), домашнього (хатнього) виховання, дидактики, деонтології, педагогіки народного календаря, козацької педагогіки, педагогіки опіки тощо.

Культивування школи-родини аж ніяк не передбачає ігнорувань їх специфічних рис. Адже педагогіка родини і педагогіка школи мають свої особливості. Важливо згармонізувати їх взаємодію у виховних впливах учителів, батьків і матерів, братів і сестер, дитячих і молодіжних об'єднань, людей старшого покоління – дідусів і бабусь, родичів, свояків, сусідів, ровесників, природи, побуту, культурно-освітніх установ, літератури, мистецтва, науки, держави, засобів масової інформації.

«Побудована на такому фундаменті школа відповідає національним рисам української дитини, її ментальності, що здатні забезпечити найвищий злет її тілесного, розумового, духовно-морального, господарсько-трудового й естетичного розвитку» [7, 12].

Українська національна школа-родина зорієнтована на принципово нове розуміння освіти, що виходить із завдань формування громадянина України, який житиме за принципами нової культурно-інформаційної стратегії й адаптуватиметься до нових базисних засад суспільства. Нині важливо підготувати людину до розуміння завдань і проблем, які постають перед світовим співтовариством, країною, регіоном, містом, конкретною людиною, і навчитися їх розв'язувати. І надважливо – вчити розв'язувати певної проблеми конкретної людини – як дорослої, так і дитини, школяра.

Висновки. Отже, на підставі аналізу журнальних публікацій можна зробити висновки:

1. Етнопедагогіка (або народна педагогіка) – це наука про досвід народу у справі виховання молоді, про його педагогічні погляди, наука про педагогіку побуту, сім'ї.

2. У статтях науково-педагогічних журналів розглянуто такі основні аспекти вищезазначеної проблеми:

- особливості етнопедагогіки та її зв'язок з офіційною наукою;
- засади козацької педагогіки як втілення виховного ідеалу народної педагогіки;
- етнопедагогіка як методологічна основа нового типу школи – школи-родини.

3. Народна педагогіка суперечить офіційній, оскільки основною формою навчання у ній є індивідуальна, яка суттєво відрізняється від класно-урочної у середній та лекційно-семінарської у вищій школах. Тому не всі елементи етнопедагогіки можна використовувати за сучасних умов, а лише ті, які відповідають вимогам сьогодення, серед них можна назвати такі: на рівні освітніх закладів – прищеплення норм традиційної моралі, абсолютних (добро, любов, справедливість) та національних (патріотизм) цінностей, ідеї розвитку природних здібностей дитини тощо; на рівні сім'ї – залучення дітей до домашньої роботи, що допоможе процесу соціалізації особистості та виховає відповідальність.

Необхідно зауважити, що проблемі етнопедагогіки присвячено 8 публікацій, що становить 5,3% від загальної кількості статей (152) про національне виховання, тобто можна стверджувати, що цьому питанню приділено не досить уваги. Ширшого висвітлення потребують питання щодо сучасного функціонування народної педагогіки, використання етнопедагогічних елементів у процесі виховання підростаючого покоління.

ЛІТЕРАТУРА

1. Будник О. Особливості української етнопедагогіки: [текст] / О. Будник // Дайджест : Школа-парк педагогічних ідей та технологій. – 2002. – № 2. – С. 116–118.
2. Васякович Г. П. Етнопедагогіка і морально-естетичне виховання учнів: [текст]: метод. посіб. / Г. П. Васякович, П. І. Черніков. – Чернігів : Ред.-вид. відділ управління по пресі, 1994. – 24 с.
3. Гутник І. Козацька педагогіка як складова системи національного виховання молоді: [текст] / І. Гутник // Початкова школа. – 2003. – № 10. – С. 47–49.
4. Лазарук А. Батьківська педагогіка Василя Сухомлинського: аксіологічний ракурс проблеми: [текст] / А. Лазарук // Початкова школа. – 2004. – № 5. – С. 3–5.
5. Лисенко Н. В. Етнопедагогіка: [текст]: навч.-метод. посіб. / Н. В. Лисенко, В. В. Лаппо. – Івано-Франківськ : Плай, 2003. – 85 с.

6. Стельмахович М. Виховний ідеал української народної педагогіки: [текст] / М. Стельмахович // Початкова школа. – 1998. – № 6. – С. 1–5.

7. Стельмахович М. Етнопедагогічні основи української національної школи-родини: [текст] / М. Стельмахович, І. Червінська // Початкова школа. – 1997. – № 5. – С. 10-12.

8. Стельмахович М. Г. Народна педагогіка: [текст]: навч.-метод. посіб. / М. Г. Стельмахович. – К., 1985.

9. Усатенко Т. Українська національна школа-родина – ціннісний орієнтир суспільства: [текст] / Т. Усатенко // Початкова школа. – 1997. – № 5. – С. 8–9.

РЕЗЮМЕ

В статье рассмотрено этнопедагогика как основу национального воспитания на основе контент-анализа публикаций отечественных научно-педагогических журналов за период с 1991 по 2004 гг; раскрыто сущность понятия «этнопедагогика»; определены элементы народной педагогики, использование которых является целесообразным на современном этапе развития отечественного образования.

Ключевые слова: этнопедагогика, воспитание, национальное воспитание, образование, педагогика, народная педагогика

SUMMARY

The article deals etnopedagogics a national education foundation based on content analysis of publications of national scientific-educational journals for the period from 1991 to 2004, reveals the essence of the concept of «etnopedagogics»; defined elements of folk pedagogy, whose use is feasible at the present stage of development of national education.

Key words: etnopedagogics, training, national education, education pedagogics, popular education

УДК 371.113 ; 37.013.74

Г.С. Міленіна

Південнослов'янського інституту
Київського славістичного університету

ПЕДАГОГІЧНІ ІДЕЇ С. РУСОВОЇ ТА М. МОНТЕССОРІ В СИСТЕМІ СУЧАСНОЇ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ

У статті розглянуто педагогічні ідеї видатних педагогів С. Русової та М. Монтессорі в системі сучасної дошкільної освіти України. Доведено, що проблема виховання та розвитку дітей у системі сучасної дошкільної освіти України набула нового значення та стає все дедалі актуальнішою.

Ключові слова: гуманістичні принципи, педагогічні ідеї, педагогічна система, педагог, психолого-педагогічна спадщина, дитина, дошкільні заклади.

Постановка проблеми. Сучасний етап розвитку нашого суспільства ставить перед освітянами-дошкільниками вимогу – спрямувати зусилля на оновлення змісту, форм і методів виховання дітей.

Мета статті – розглянути використання педагогічних ідей С. Русової та М. Монтессорі в системі сучасної дошкільної освіти України.